

מעדני כתב

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת וישלח תשפ"א שנה שנייה גליון 63

בעניין מי שאין לו חלון להדליק נר חנוכה אלא בבית הכסא

ובעניין עשיית מצוות במבואות המטונפים - ומי שנעלם בבית הכסא לעניין ק"ש ותפלה

אם אפשר לקיימה אבל במקום דלא אפשר לקיימה ליכא חיובא כלל ודמיא להא דאיתא בשו"ע (או"ח סי' י"ג) לענין מצות ציצית יעו"ש.

וכתב בעמק ברכה לדחות דבריו וז"ל ונראה דשתי הסברות מופרכות הן לגמרי דלפ"ד יקשה למה אסור להרהר ולקרות בד"ת במקום המטונף אפי' במהלך הא מצות לימוד התורה היא מצוה חיובית על כל רגע ורגע כמש"כ הגר"א בשו"א במס' פאה בשם הירושלמי ולא שייך בה תשלומין וא"כ נמצא שבאותו הזמן שמהלך במקום המטונף אי אפשר כלל לקיים המצוה דמחנך קדוש לענין לימוד התורה וגם למה לא נימא דאתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד, וע"כ מוכח מזה דמחנך קדוש היינו איסור שהתורה אסרה לומר דברי קדושה במקום המטונף ולא שייך בזה עשה דרבים דוחה עשה דיחיד דזהו מה שאסרה התורה.

ולכאורה בפשטות מוכרח כמש"כ בעמק ברכה שהאיסור של והיה מחנך קדוש אסור בדברי תורה בכל גוונא גם כשאנו יכול ללמוד ולהתפלל במקום אחר, וכ"כ בביאור הלכה סוף סימן ע"ו וז"ל ואע"כ לאו"ה אלא הוא במקום המטונף אף שאי אפשר לו לצאת משם כגון שהוא חבוש בבית האסורין וכיצא בזה לכתחילה מוטב לו שלא יתפלל כלל דעובר בזה על איסור דאורייתא, עכ"ל.

יבואר מה דהותר לאפרושי מאיסורא במבואות המטונפים

והנה מבואר בגמ' שבת דף מ' דלאפרושי מאיסורא מותר במבואות המטונפים וצריך ביאור בטעמא דמילתא, ובחי' אדם כלל ג' בנש"מ"א סק"ח תמה בזה איך מתירין לעבור איסור דאורייתא כדי להפריש חבירו מאיסור, והרי אין אומרים לאדם חטא כדי שיוזה חבירו כדאי בשבת ד"ד א', וז"ל דודאי לא שרי לאפרושי מאיסורא אלא כשאומר בלשון שליח כמו אין מדיחין ואין סכין, או טול בכלי שני, אבל לומר בהדיא אסור לסוך, אסור אפי' לאפרושי מאיסורא ע"ש.

אמנם בעמק ברכה בענין והיה מחנך קדוש חקר כמה שהתירו לאפרושי מאיסורא במבואות המטונפות, אם הוא משום דלאפרושי מאיסורא לא חשיב דברי תורה [ואפשר משום דאין אמירתו לשם דברי תורה אלא לאפרושי מאיסורא הלכך לא חשיב דברי תורה], או דכך קיבלו חכמים דלצורך אפרושי מאיסורא הותר איסורא דהיה מחנך קדוש, וכתב דנפ"מ בזה אם מסופק אם חבירו רוצה לעשות איסור אי שרי להפרישו במקום המטונף מספק, שאם לאפרושי מאיסורא לא חשיב כדברי תורה כלל, גם ככה"ג מותר כיון דמכונן בהוראתו לאפרושי מאיסורא, אבל אי נימא דהתורה התירה לצורך אפרושי מאיסורא איסורא דהיה מחנך קדוש מסתברא דבזה שהוא מסופק אם חבירו רוצה לעשות איסור הוי ספקא דאורייתא ולחומרא ולא יפרישו מן האיסור דלא הותר איסורא דהיה מחנך קדוש אלא במקום שברור לו שחבירו הולך לעשות איסור.

והביא ראה ממש"כ בספר חסידים הובא בגמ"א או"ח סימן פ"ה סק"ד שאם נכנס בלבו הרהור עבירה והוא במבואות המטונפות, מותר להרהר בדברי תורה דהוי לאפרושי מאיסורא, והרי בזה שמהרהר בדברי תורה בוודאי חשיב דברי תורה, שהרי מהרהר בעומקה של הלכה כדי לינצל מהרהרו עבירה, וע"כ דהיה תורה לאפרושי מאיסורא אינו משום דלא חשיב כדברי תורה אלא משום דכך קיבלו חכמים דהתורה התירה לאיסורא דהיה מחנך קדוש כדי לאפרושי מאיסורא, ולדבריו נמצא דהיכא דמסופק שחבירו יעבור על האיסור, אסור להפרישו מן האיסור במבואות המטונפות וצ"ע.

שהתורה אסרה בפירוש וחזין דהוא פלוגתא דרבוותא והכי נמי בנדון דידן שהתורה אסרה להרהר במבואות המטונפים בדברי תורה לא אמרין עדל"ת להצליח, אבל להשאג"א שפיר אמרין עדל"ת גם בזה.

למש"כ האור שמוח פרק א' מתלמוד תורה דחייב ת"ת בכל רגע ורגע הוא רק בשעה שיכול ללמוד אבל אם מחמת מצוות התורה מנע הוא מללמוד הרי שבאותו רגע אינו מחויב כלל במצוות ת"ת וחזין לו הדין דמחנך קדוש וכו' זה כ' הקה"ל שבת סימן ק"א לכאורה דמפסיקין ת"ת למצוה עוברת ולא אמרין בזה הדין דעוסק במצוה פטור מן המצוה ע"ש.

על דבר השאלה במי שאין לו חלון הסמוך לרה"ר אלא בבית הכסא האם ידליק שם נר חנוכה שהרי ביאור הלכה סימן תקפ"ח שאסור לעשות מצוה במבואות המטונפים ויש לענין האם במקום שאין אפשרות לקיים המצוה אלא במבואות המטונפים יכול לעשות המצוה שם.

והנה בביאור הלכה כתב שני טעמים לאיסור זה, האחד משום דמצוות צריכות כוונה ואסור לכוון לשם מצוה במבואות המטונפים, ועוד כתב וז"ל וגם י"ל בפשיטות דבשעה שמקיים מצוה בפועל הוא עובד ואין לעשות עבודת ד' דרך ביון דהוא בכלל ביה מצוה, וגדולה מזו אמרו בר"ה דף ל"ג דאסור לצחצח שופר של ר"ה במי רגלים מפני הכבוד והוא רק הכשר מצוה וכ"ש המצוה עצמה, עכ"ל, ואפשר דנפ"מ אם ידליק בנר ארוך את הנר בבית הכסא והוא יעמוד מבחוץ, דלטעמא שמצוות צריכות כוונה ואינו יכול לכוון בבית הכסא לשם מצוה הרי כשעומד מבחוץ שפיר יכול לכוון לשם מצוה, אבל לטעמא שהוא משום ביון הרי הוא ביון לקיים המצוה בבית הכסא ולכן אין להדליק הנר חנוכה בבית"כ גם בנר ארוך.

יבואר אם במצוות שבין אדם לחבירו צריך לקיים בבית המרחץ

והנה כבר העירו מהדיא דקדושין (דף ל"ב:) שאמרו לגבי קימה מפני חכם וזקן יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ ת"ל תקום והדרת לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור, ומבואר דאי לא בעינן קימה שיש בה הידור היה צריך לקום מפני חכם בבית המרחץ והרי אין עושין מצוה במבואות המטונפים.

וצ"ל דכל מצוות שהם לחבירו, לכבדו או לחוס על ממונו, הרי בוודאי צריך לעשותם גם במבואות המטונפים ומצוות ואהבת לרעך כמוך לא בטלה בבית המרחץ שאין הוא עבודה ואין כאן ביון לרחם על הבריות גם בבית המרחץ, אבל עבודה שהיא בין אדם למקום צריך לעשותה דרך כבוד ולא דרך ביון.

ולחך טעמא שאסור לכוון לשם מצוה בבית המרחץ צריך לומר שמצוות שבין אדם לחבירו אם אינו יכול לכוון למצוה חייב לעשותה בלא כוונה שהרי צריך לחוס על כבודו של חבירו כמו שהוא חס על כבוד עצמו ולכן גם בלא כוונה חייב לעשותה ואפשר שאין צריך כוונה כלל במצוות אלו וצ"ע.

יבואר דעת הגר"א מקאליש שהחבוש בבית הכסא מותר לקרוא ק"ש

וכן יל"ד לגבי ק"ש ותפלה אם אינו יכול לקיימם אלא בבית המרחץ אם מותר לעשותן שם או שאין לקרוא דברים שבקדושה בכל גוונא גם במקום שאי אפשר לקיימם באופן אחר.

ובספר עמק ברכה (בעניין מחנך קדוש עמוד י"ט) כתב וז"ל ראיתי בס' יד אליהו להגר"א מקאליש וצ"ל שכתב לענין איש אחד שנאסר בבית אסורים במקום המטונף שמוותר לו לקרות ק"ש משום דאתי עשה דק"ש דהוי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד דהיה מחנך קדוש וכדאיתא בגמ"ק לענין אבילות ברגל דאינו נוהג משום דאתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד, ועוד כתב דאפשר דבכה"ג ליכא כלל להעשה דמחנך קדוש דהא לא אסרה התורה שלא לקרות ק"ש במקום המטונף אלא עיקר המצוה להיות מחנך היינו מקום שקורין דברי קדושה וק"ש קדוש וטהור וא"כ עיקר המצוה אינה אלא

א הנה בעיקר דבריו מש"כ דאתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד לכאורה היה אפשר לומר דהוי כעין עשה דוחה ל"ת משום שהיה מחנך קדוש לכאורה הוא איסור עשה שלא להרהר במבואות המטונפים בדברי קדושה ואינו מצוות עשה אלא איסור עשה ועשה דוחה איסור עשה וכמבואר בשאגת אריה סימן ל"ג בארוכה מהא דעשה דיבום דוחה עשה דמצרית מן התורה ולכן כתב הרמב"ם דאם בעל קטן יעו"ש, ולדבריהם היה מקום לומר דהכי נמי עשה דוחה ל"ת.

אלא דבזה כבר הורה לנו ברעק"א סוף פרק אלו עוברין דנחלקו השאג"א והצל"ח אם במקום שהתורה אסרה בפירוש עניין זה אם אמרין עשה דוחה ל"ת כמו אם ישחט את הפסח על החמץ במקום שאינו יכול לבערו משום עדל"ת וכתב הצ"ח דבמקום שהתורה אסרה בפירוש לא אמרין עדל"ת אבל השאג"א ס"ל דעשה של ראית פנים היה דוחה לאו דלא יראו פני ריקם אע"פ

יבואר גדר האיסור של והיה מחניך קדוש משום כי דבר ד' בזה

והנראה בזה דהנה ברמ"א יו"ד סימן רפ"ב בסופו כתב ואסור להרהר בדברי תורה במבואות המטונפות משום כבוד תורה, ובפמ"ג במשכ"א או"ח סימן פ"ה הקשה על הרמ"א שהרי בגמ' שבת דף ק"ג מבואר דהאיסור מן התורה מקרא דוהיה מחניך קדוש ונשאר בצ"ע.

ובנשמת אדם כלל ג' סוף אות ב' כתב דברמ"א מבואר דאיסור הרהור בדברי תורה במבואות המטונפות אינו אלא מדרבנן משום כבוד תורה ואינו משום והיה מחניך קדוש, אמנם ברש"י בשבת דף ק"ג משמע דאיסור הרהור בדברי תורה במבואות המטונפות הוא מן התורה וכן משמע ברא"ש פרק מי שמתו, וצ"ע שהרמ"א סתם דלא כדבריהם.

ונראה בזה דהנה בגמ' ברכות דף כ"ד ע"ב איתא היה מהלך במבואות המטונפות לא יקרא ק"ש, ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא פוסק, לא פסק מאי רב אדא בר אבהו אמר מהכא כי דבר ד' בזה, ואם פסק מה שכרו אמר ר' אבהו עליו הכתוב אומר ובדבר הזה תאריכו ימים, ומבואר דאיסורא דהרהור במבואות המטונפות הוא משום כי דבר ד' בזה, ואפשר דזהו יסוד האיסור דוהיה מחניך קדוש דהיינו משום הביוון לדבר ד' שמהרהר בדבר ד' במבואות המטונפות.

ולפ"ז נראה פשוט דכשמדבר בדברי תורה כדי לאפרושי מאיסורא אין כאן ביוון של דברי תורה כלל, דאין לך ביוון גדול מהעובר על דברי תורה. ולהכי כשמדבר בדברי תורה לאפרושי מאיסורא, אין כאן איסור כלל שבוה שמפריש חבירו מאיסור הרי זה עוסק בכבוד התורה.

ובזה מיושב שפיר קושיית הח"א איך התירו איסור דוהיה מחניך קדוש שהוא איסור דאורייתא כדי להפריש חבירו מאיסור דרבנן, ולמשנ"ת א"ש דמעולם לא הותר האיסור דוהיה מחניך קדוש כדי להפריש חבירו מן האיסור, אלא בדמקום שמפריש חבירו מן האיסור אין כאן איסורא דוהיה מחניך קדוש כלל כיון שאין כאן משום כי דבר ה' בזה שהרי עוסק בכבוד התורה וכמשנ"ת ומשו"ה שרי.

והיה מקום לומר לפ"ז דכל היכא שאינו יכול לקיים המצוה אלא במבואות המטונפים אינו חשיב מבזה דברי תורה שהרי קורא שם בתורה משום שאינו יכול לקרות בתורה במקום אחר ומהא דאסור לקרוא בדברי תורה במבואות המטונפים מוכרח דאסור בכל אופן וחשיב ביוון גם ככה"ג, דסוף סוף הרי הוא קורא בדברי תורה במקום ביוון.

יבואר אם אינו יכול לכסות הדם אלא ברגל אם שרי לכסות ברגל

ולעניין לקיים מצוות במבואות המטונפים במקום שאי אפשר בעניין אחר יש לעיין במה שאמרו בשבת דף כ"ב ע"א אבהו דמלהון דם דהיינו שכל מקום שאמרו

נשאלתי במי שיכול להדליק למטה מעשרה או למעלה מעשרה ויראוהו יותר בני אדם ויהא יותר פרסומי ניסא איזה מעלה עדיפא.

וכן אם ידליק במנורה של כסף לא ידלק הנר אלא עד שתכלה רגל מן השוק אבל אם ידליק במנורה של זכוכית ידלק הרבה מעבר לכך ויהא פרסומי ניסא לאחר הזמן שתכלה רגל מן השוק.

ראשית דבר צריך לבאר אם יש מעליותא שיראוהו יותר בני אדם כדי שיתפרסם יותר הנס שהגם שמצוותה הוא פרסומי ניסא אבל כל שהוא מדליק בפרסום ברה"ר אין חילוק כמה אנשים יראוהו וכי מי שגר במקום הומה אדם מקיים מצוות הדלקה מהודרת יותר וכי ראוי לקנות דירה במקום שיש בו הרבה אנשים שיראוהו הרבה בני אדם ויתפרסם הנס הרבה.

ונראה דכל שהוא מצדו פרסם הנס ביותר גם אם הוא דר בכפר שאין דרך שם אלא עוד ישראל אחד הרי זה קיים המצוה כמו מי שדר בכרך, אלא שיש לעיין אם יכול לפרסם הנס יותר במקום הדלקתו דהיינו להניחו במקום שיתפרסם ויודע הנס יותר, אם הוא הידור טפי כדי שהוא יעשה מצדו הפרסום הגדול יותר.

יבואר שיש מעלה להדליק באפן שיראוהו יותר בני אדם ויפורסם הנס

והנה בגמ' שבת (דף כ"ג.) אמרו אמר אביי מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי אמר האי משך נהורי טפי כיון דשמע לה להא דרבי יהושע בן לוי מהדר אמשחא

² יבואר שלאפרושי מאיסורא יש בזה משום מבזה דברי תורה אלא שלעבור על דברי תורה הוא ביוון גדול יותר

וידידי הגאון ר' מנחם מנדל לובין שליט"א אמר שאפשר שלאפרושי מאיסורא בבית המרחץ הוא גם ביוון לדברי תורה אבל עדיף לבזות התורה בביוון קל זה מאשר שיעברו על דברי תורה שהוא ביוון גדול מאוד ולכן הותר לעשות ביוון קטן כדי להציל התורה מביוון גדול וכמו שהתירו בשו"ע סימן ש"א לכתוב עצמו בס"ת להצילו מביוון אע"פ שבודאי לכתוב עצמו בס"ת הוא ביוון אבל כל שעושה להציל התורה מביוון גדול יותר הרי מצוה עקבית, אבל מאחר ולאפרושי מאיסורא הוא גם כן ביוון לכן לא הותר אלא להציל מביוון אבל במקום שאינו יכול לקרות בתורה במקום אחר שפיר הוי ביוון ואסור לקרות בתורה גם בזה וכמש"כ בבבאור הלכה.

אמנם נראה דבמקום לאפרושי מאיסורא אינו ביוון כלל דהנה ברשב"א שבת דף מ"ב כתב שלאפרושי מאיסורא מותר לומר אפילו בלשון הוראה אפי' במקום שיכול להשתטט ממנו בלשון אחרת שאין ולשון הוראה, ולכאורה קשה אמאי התירו להפרישו מן האיסור בלשון הוראה אם יכול להפרישו באופן שישתטט ממנו, והרי עובר איסור תורה דוהיה מחניך קדוש על חנם.

להזהר מבזוי מצוה המקור של כולם הוא מצוות כיסוי הדם שאמרו שם ושפך וכסה במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהו מצות בזיוות עליו, ויש לעיין במקום שאינו יכול לכסות הדם אלא ברגל האם נימא שלא יכסה הדם או דבוה שאינו יכול לכסות בעניין אחר לא חשיב ביוון המצוה וצ"ע.

ולכא"ו היה מקום לשאול אמאי אין שוחטין ביו"ט חיה ועוף אלא א"כ יש לו עפר מוכן שאינו מוקצה מבעוד יום הרי גם אם לא הכין העפר מבעוד יום הרי יכול לכסות ברגל שהרי טלטול בגופו שרי לרוב הפוסקים וע"כ דגם באי אפשר אין מכסין ברגל.

אבל אינו ראייה כלל שהרי אפשר שיטלטל באחורי ידו שאינו ביוון"ל למה לא ישחט אלא א"כ יש לו עפר מוכן וצ"ל דאיירי שאי אפשר לכסות בענין אחר ולכן בעי עפר מוכן אבל אפשר שאם יוכל לכסות באופן המותר שפיר ישחט בשביל לכסות אחורי ידו או בקנה וכדומה.

ושמעתי מנבי יקירי הרה"ג ר' בן ציון שליט"א שהקשה אמאי המוצא חמץ ביו"ט כופה עליו כלי משום דאסור להוציאו מביתו משום מוקצה כמבואר בתוס' בכתובות דף ז', ולכאורה יכול לטלטלו בגופו או בקנה להט"ו סימן ש"ח ס"ק י"ח וע"כ איירי באופן שאינו יכול לטלטלו באופן המותר ולהכי כופה עליו כלי.

יבואר שיטת הרשב"א שמבטלין מצוות נר חנוכה במקום שיתשמש לאורה משום דאסור להשתמש לאורה

והנה דעת הרשב"א בסוגיא דחנוכה חזינן דס"ל דמבטלין מצוות הדלקת נר חנוכה כדי שלא להשתמש לאורה אע"פ שטעמא משום כבוד תורה דהנה הרשב"א בשבת (דף כ"א:) כתב שם דהילכתא דאסור להשתמש לאורה, וראייתו מהא דנר שבת קודם לנר חנוכה והקשה אמאי לא ידליק נר חנוכה על שולחנו ויהא לו גם נר לשלום ביתו ויקים גם הדלקת נר חנוכה, ומינה נמי משמע דאסור להשתמש לאורה כל תשמיש ואפילו תשמיש דמצוה כגון סעודת שבת וקריאת התורה, ומבואר שמבטל מצוות הדלקת נר חנוכה כדי שלא להשתמש לאורה וחזינן דכל שהמצוה מתבזה על ידו עדיף שלא יעשה המצוה כלל.

והעירוני דאפשר שאם המצוה מתבזה בשעת עשיית המצוה לצורך עשייתה אפשר שאם אי אפשר בעניין אחר מותר לעשות המצוה בעניין זה אבל בנדון הרשב"א הרי המצוה הוא מקיים בשעת הדלקתה והוא ישתמש באורה אחר הדלקתה ובוה קעביד ביוון המצוה בלא מצוה ובוה אפשר דחמיר טפי ואסור.

ועוד אפשר שמאחר שאסורו חכמים להשתמש לאורה אע"פ שטעמו משום ביוון אבל כיון שהוא איסור גמור מדבריהם לא שרינן ליה למעבד איסורא אפי' כדי לקיים מצוות הדלקת נר חנוכה.

בעניין להדליק למטה מעשרה או למעלה מעשרה ויהא יותר פרסומי ניסא

דזיתא אמר האי צליל נהוריה טפי וברש"י שם משיך נהורא טפי אינו ממחר לכלות כמו שמן זית ולכאורה איירי שעל ידי שאינו ממחר לכלות הוא דולק אחר שתכלה רגל מן השוק שהרי בוודאי גם השמן זית היה דולק עד שתכלה רגל מן השוק דבלא"ה אינו יוצא יד"ח שהוא שיעור זמן ההדלקה כמו שאמרו מצוותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק ולחד שנינוא בגמ' הוא לשיעורא דהיינו שצריך לתת שמן בנר כשיעור הדלקה ליזמן זה ובלא"ה לא יצא יד"ח וע"כ דהוי מהדר שידלק יותר זמן כדי שיתפרסם הנס גם אחר שתכלה רגל מן השוק לאותן היחידים שעוברים שם.

וכן למש"כ השפת אמת שם וז"ל פ' רש"י שאינו ממחר לכלות כשמן זית אין נראה לפרש משום שיכבה במהרה שהרי יכול להוסיף שמן יותר אלא נראה דכשהאש מכלה רוב שמן אין האור יפה כי רוב הלחלוכות מכבה האור וגם האש יש לו ב' פעולות שורה ומאיר וכשא"צ לשדוף הרבה מאיר ביותר וכו' עכ"ל, ונראה דאם מאיר יותר הרי הוא פרסומי ניסא יותר למרחוק שרואים אורו יותר וחזינן דאם יכול לפרסם הנס יותר הרי הוא הידור במצוות הדלקת נר חנוכה.

וראיתי בספר פניני חנוכה למרן הגריש"א פרק ח' עמוד קס"ה שאמר שיש מצוה כשדולק הנר הרבה בשעה מאוחרת משום פרסומי ניסא וראייתו מגמ' הנ"ל.

ועכצ"ל כמשנ"ת דבמקום שהוא לאפרושי מאיסור אינו איסור כלל שאינו ביוון של דברי תורה ולהכי שריא אפי' היכא שיכול להשתטט שיאמר איני צריך לסוך איני צריך להדיח, מ"מ מותר לומר בלשון הוראה כמש"כ הרשב"א בשבת דף מ', והיינו טעמא דכשאומר אין סכין לאפרושי מאיסורא, אין כאן משום כי דבר ד' בזה כלל והרי זה עוסק בכבוד התורה, והו כוונת הרמ"א ביו"ד סימן רפ"ב לבאר גדר איסורא דהרהור במבואות המטונפות שהוא משום כבוד תורה, ולהכי לאפרושי מאיסורא שריא.

ולפ"ז אפי' היכא דרואה חבירו ומסתפק שמוא יעבור איסור ג"כ שרי להפרישו מן האיסור ודלא כמש"כ בעמק ברכה, דשורש ההיתר הוא משום שאין כאן איסור כלל. שכשעוסק בהפרישה מן האיסור אין כאן משום כי דבר ד' בזה אלא עוסק בכבוד שמים ולהכי שריא.

וצ"ל דמכל מקום גם במקום שאינו יכול ללמוד או לקרוא ק"ש ולהתפלל במקום נקי מכל מקום לומר ולהרהר דברי תורה במבואות המטונפים הוא בכלל דבר ד' בזה ואסור.

י ועל ידי קנה אסור משום דהוי טלטול מן הצד לצורך דבר האסור לצורך העפר שרוצה לכסות בו ולצורך הדם.

י אמנם בדרכי משה הובא במג"א סימן תרע"ב דאין מצוה בנרות ארוכין שידלקו לאחר הזמן, וצ"ע.

יבואר דעת הפוסקים בדין למטה מעשרה

והנה בעיקר דינא דלמטה מעשרה אמרו בגמ' שבת דף כ"א תנן התם גז' היוצא מתחת הפטיש רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור אמר רבינא משמיה דרבא זאת אומרת נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה וכו' ודילמא אי מיטרחא ליה טובא אתי לאימונעי ממצוה ע"כ, ונחלקו הראשונים בפסיקא דהא דינא.

הנה הרא"ש והר"ן ט"ז ע"ב בדפי הר"ף ד"ה גרס' כתבו דאע"פ שנדחית הראיה פסקין כרבינא דמצוה להניחה בתוך עשרה ובטעם הדבר להדליק בתוך עשרה כתב הרא"ש שכן איכא יותר פרסום הנס משום שנה העומד לאורה רגילים להניחו גבוה.

הרי"ף והרמב"ם לא הביאו למימרא דרבינא וכתב הר"ן דס"ל דכיון שנדחית הראיה לא פסקין לה ואפשר להניחה לכתחילה למעלה מעשרה טפחים.

ובב"י סימן תרע"א כתב דאע"פ שהר"ף והרמב"ם לא ס"ל דבעינן למטה מעשרה אבל כיון דהרא"ש והרשב"א ור"ח ס"ל דמצוה להניחה למטה מעשרה, והר"ף והרמב"ם לא ס"ל שלא להניחה למטה מעשרה להכי יניחנה למטה מעשרה.

יבואר דאיכא פוסקים דס"ל דלמעלה מעשרה איכא פרסומי ניסא טפי ומדליק למעלה מעשרה

אמנם בחידושי המאירי שבת (דף כ"ב). כתב נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי שאין כאן היכר וכו' מ"מ למטה מעשרה מותר לא הושיית לסוכה ומבוי אלא למעלה מעשרים ומ"מ הדור מצוה להגביה עשרה להרבות בפרסומה ויש פוסקים בהפך ממה שאמר רבינא כבאן זאת אומרת מצוה להניחה בתוך עשרה ולא יראה כן שהרי נדחית בטעם הראוי כמו שתראה בסוגיא בפירוש, עכ"ל.

ובספר אלפסי זוטא להרמ"ע מפאנו כתב וז"ל וליתא לדבריה דהא אידחא ליה מסתמא דגמ' בטענה אלימא דאיכא למיחש לאימונעי ממצוה, ועוד דקאמ' ממאי משמע דליכא למגמר מינה כלל, ועוד דאתי כר' יהודה דלית הלכתא כוותיה, ועוד למטה מעשרה לית בה פרסומי ניסא ולא היכרא דומיא דלמעלה מעשרים ועוד דרב נחמן אמ' התם כסוכה וכמבוי דתרווייהו למטה מעשרה פסולה, עכ"ל, וכ"כ בשערי תשובה בשם סדר היום וכן כתב במחזיק ברכה.

ושמעתיה מהגאון ר' רפאל רייכמן שליט"א דקדוק נפלא מהגמ' כהמאירי והוא נדפס בקונטרס חנוכה הבית דהנה אמרו בגמ' אמר רבינא זאת אומרת נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה דאי ס"ל למעלה מעשרה היה לו להניח למעלה מגמל ורוכבו, ולשונו הגמ' לכאורה קשה דלמה אמרו דאי למעלה מעשרה וכו' וכי ס"ל שצריך להניחה למעלה מעשרה הרי אי ליכא מצוה להניחה בתוך עשרה יכול להניחה בכל מקום שירצה

בעניין מי שבירך אשר קדשנו להדליק ודעתו היה לסיים נר שבת ונזכר שצריך להדליק נר חנוכה תחלה אם יסיים נר חנוכה

יש להסתפק במי שבירך אשר קדשנו להדליק ודעתו היה לסיים נר שבת ונזכר שצריך להדליק נר חנוכה תחלה אם יסיים להדליק נר חנוכה כדי שלא ידליק נר שבת קודם שהרי כתב הבה"ג להדליק נר חנוכה קודם שאם ידליק נר שבת קודם הרי קבל עליה שבת ואסור תו להדליק נר חנוכה או דמאחר ואם יגמור הברכה על נר חנוכה הוי ליה ספק ברכה שהרי פתח בתחלה אדעתא דברכה אחרת וכמו שכתב בשו"ע סימן נ"ט וסימן ר"ט דהוי ספק ברכות ואין ראוי להכניס עצמו בספק ברכות לכן ידליק נר שבת תחלה ואחר כך ידליק נר חנוכה כמש"כ הרמב"ן והרשב"א דלא קבליה לשבת בהדלקת נרות ועדיף מאשר יכנס בספק ברכות.

וכבר נשאלתי בגליון הקודם כה"ג במי שענה ברכו בערבית והתחיל לברך אשר יצר אם לסיים הברכה או לשנותו לאשר בדברו מעריב ערבים כדי שלא להפסיק באמצע הפרק בברכה אשר יצר שהרי כתבו האחרונים דאחר ברכו הרי הוא כאמצע הפרק שאסור להפסיק ולברך אשר יצר.

יבואר אם כשמקיים מצוה בספק משום דספיקא דרבנן לקולא אם מברך

והעירני הגאון ר' בנימין זאב פוריני שליט"א דמאחר וקיי"ל דספיקא דרבנן לקולא שפיר יכול לגמור הברכה בספק ולא חיישין לברכה לבטלה.

ונראה לבאר יותר דהנה כתבו התוס' במנחות דף ס"ו שסופרים ספירת העומר בבין השמשות משום דספירת העומר בזה"ז דרבנן ומברכין עליו משום דספיקא דרבנן לקולא וא"כ הוא הדין בנדון דידן כל שצריך לברך בוודאי אלא שיש לו ספק אם ברכה זו עולה לו הוי בכלל ספיקא דרבנן לקולא ושפיר עולה לו ברכה זו והוי וודאי ברכה שלא חיבוהו חכמים אלא שיקיים המצוה מספק ודי בזה ולהכי הוי וודאי ברכה.

¹ ובספר יסוד ושורש העבודה חנוכה כתב וז"ל ויהיה האדם מאוד לקבוע המעורה למטה מ' טפחים מהקרקע ולמעלה מג' ט"ס ולא יסמוך בזה על אומדן דעתו בשיעור הזה רק על קנה המדה בידו למדוד שיהא למטה מ"ט כי הוא דינא דגמרא והאריז"ל כתב סוטה טורא ע"פ סוד וצריך להזהר בזה מאוד וראיתי אם רבים הם בני הבית ומוכרחים להדליק בשאר מקומות שכבית אצל החלון או בשאר מקומות או אנים נוהרים כלל בדין זה שיהי' למטה מ"ט אף שבידיעבד יצאו עכ"פ לכתחילה ועוברים אדינא דגמרא לכן יהיה האדם בזה מאוד עכ"ל, וצ"ב שהרמ"ע מפאנו והסדר היום שיהיו בעלי קבלה כתבו להדליק למעלה מעשרה וצ"ע.

² ובמאמרי החידושי הר"ם כתב וז"ל נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה שבת כא אף שמעולם לא ירדה שנינה למטה מעשרה שבת בחנוכה מצוה להניחה למטה מעשרה הרמז לכל בני ישראל אפילו החלשים עכ"ל.

ולמה אמרו דאי ס"ל למעלה מעשרה הרי לא היה ס"ל להניחה למעלה מעשרה ומבואר דאי נקטינן דלא כרבינא דמצריך להניחו למטה מעשרה הדר אמרין שצריך להניחו למעלה מעשרה דאע"פ שמצד אחד למטה מעשרה עדיף דניכר שהוא לשם מצוה ולא לצרכו וכמש"כ הרא"ש, אבל מצד שני למעלה עדיף דניכר טפי ולשני הצדדים השיעור הוא עשרה טפחים, אלא שנסתפקו אם השיעור למעלה מעשרה או למטה מעשרה וכשנדחית ראיית רבינא מהמשנה הדר דינא שמצוה להניחה למעלה מעשרה משום פרסומי ניסא.

והנה מבואר במאירי ובדברי האחרונים הנ"ל דלמעלה מעשרה איכא פרסומי ניסא טפי ונראה דבזה הכל מודים ולא פליגי במציאות זו דלמעלה מעשרה רואים הנר יותר ומכל מקום כל הני ראשונים דס"ל דמדליקים למטה מעשרה ס"ל דאפי' שלמעלה מעשרה איכא פרסום טפי אפי' עדיף להדליק למטה מעשרה שנראה שמדליק לפרסום הנס ולא לאורה וא"כ איכא למפשט ספיקא דידן שעדיף למטה מעשרה מאשר למעלה מעשרה ויראוהו יותר.

אכן בספר חוט שני וכן בפניני חנוכה כתבו שידליק למעלה מעשרה כדי שיראוהו יותר ויהא פרסומי ניסא והוא עדיף מלמטה מעשרה ולמשנ"ת צ"ע מדברי המאירי דמשמע מינה דבכל גוונא למעלה מעשרה איכא יותר פרסומי ניסא ומכל מקום עדיף להדליק למטה מעשרה.

יבואר אם בזמנינו איכא לדינא דלמטה מעשרה

אמנם אפשר ליישב דעתם כיון שבזמנינו אין מדליקין הנרות לאורה כלל וגם למעלה מעשרה נראה שמדליק לפרסום הנס אפשר דא"כ עדיף מעלת למעלה מעשרה שיראוהו יותר מאשר למטה מעשרה.

אמנם אפשר דאיכא טעמים נסתרים להא דמצוה להניחה בתוך עשרה וכמש"כ ביסוד ושורש העבודה על פי האריז"ל וז"ל ולכן אע"פ שבזמנינו ליכא לטעמא דהרא"ש מכל מקום אין לבטל דין זה כלל אבל מקום שיש פרסומי ניסא טפי אפשר שהוא עדיף טפי וזהו טעם הפוסקים שאמרו שפרסומי ניסא עדיף ובפרט דאיכא פוסקים דס"ל דעדיף להדליק למעלה מעשרה וחזי לאצטרופי לסברות הנ"ל להדליק למעלה מעשרה.

ולענין אם להדליק במנוחה של כסף או באיחור זמן ההדלקה במנוחה של זכויות לכאורה יש להביא ראיה מסוגיא הנ"ל דחזוין דבשמן שושמשין הוי משיך נהורא טפי ומכל מקום עדיף להדליק בשמן זית דצליץ נהורא טפי וחזוין דהידור מצוה עדיף, ואפשר דהידור דשמן זית עדיף טפי וצ"ע.

בעניין מי שבירך אשר קדשנו להדליק ודעתו היה לסיים נר שבת ונזכר שצריך להדליק נר חנוכה תחלה אם יסיים נר חנוכה

וכן מצאנו כה"ג בשו"ע או"ח סימן ק"ס סי"א לענין נט"י דמים שספק אם הם כשרים לנטילת ידים נקטינן לקולא וכתב שם הט"ז סק"ט משום דנט"י דרבנן וספיקא לקולא והפמ"ג שם במ"ז כתב ע"ז וז"ל ואע"פ שמברכין על נטילת ידים ויש בזה חומר לא תשא כיון דהנטילה כשירה דספיקא דרבנן לקולא אין כאן לא תשא.

יבואר שבמצוה דרבנן קיום המצוה בספק הוא כוודאי קיום

ואאמרו"ר הגאון זצ"ל כתב לבאר בספר זכרון תורת משה דכיון דספיקא דרבנן לקולא כל מצוה דרבנן אין חיוב לקיימה באופן שיהא ודאי שעשאה כתקונה ודי לו אם קיימה במעשה שיש בו ספק ומשום שכן הוא עיקר התקנה במצוה דרבנן שיוצא יד"ח בין אם עשאה באופן ודאי ובין אם עשאה וקיימה בספק ומשום"ה כתבו התו' שיכול לברך על ספיה"ע בין השמשות ואין כאן ספק ברכה הרי בספירה זו מקיים בודאי המצוה שחייבו וכיון שעשאה תחתן חכמים יש חיוב ברכה, וכן ראיתי בספר שלמי יוסף על סוכה סימן צ"ו בשם מנחם הגד"ל אדלשטיין שליט"א.

ובני יקירי הרב הגאון ר' יעקב שליט"א הביא ראיה מהא דברכות דף נ"ג הוואה את הנר במצו"ש במקום שחצים נכרים וחצים ישראל מברך על הנר אע"פ שהוא ספק ולא אמרין דהוי ספק ברכה לבטלה וע"כ משום שמאחר ומספיקא אמרין ספיקא דרבנן לקולא תו לא הוי ברכה לבטלה דהרי זה מקיים מצוותו בוודאי וכו', וכן מב' בחידושי הרא"ה שהקשה אך מברך מספק וכתב דספיקא דרבנן לקולא וע"כ כוונתו כמשנ"ת דמאחר וספיקא דרבנן לקולא שפיר מקיים מצוותו ולא הוי ברכה לבטלה, ולפי"ז כל מי שיש לו ספק אם הברכה עולה לו אם הוא מחוייב בברכה סגי בברכה זו ולא חיישין לברכה לבטלה שהרי בברכה זו קיים חובתו ושפיר לא הוי ברכה לבטלה.

¹ והעירני ידידי הבה"ח אריה טורדן נ"ל למשנ"ת ברבינו יונה שכל שהתחיל בק"ש דרבנן ונסתפק אם אמר כל התניבות כל שלא גמר המצוה חייב לחזור ולקרותה בוודאי ונראה מדבריו שכל שעדיין חייב במצוה חייב לעשותה בשלימות ולא מספק והרי הוא דלא כמשנ"ת שבמצוה דרבנן יכול לעשותה מספק לכתחלה ויצא בה ומכבר עליה והרי מבואר ברבינו יונה שכל שלא גמר המצוה צריך לעשותה בשלימות בוודאי.

ובשלמא להצ"ח ברכות דף ט"ז דס"ל דכל זה אינו בהתחיל במצוה שקבל עליהו חובה, אבל כל שלא התחיל במצוה אינו חייב מספק נחא, אבל אי נימא שאינו משום נדר אלא כל שחייב במצוה יעשה בשלימות למה יספור בהשג"מ, אמנם בלשון רבינו יונה כתב דרק בהתחיל צריך לקרוא מספק וצ"ע.

והיה מקום לומר דבספיקא דדינא לא אמרין כן אכן מצאנו שאפי' בספיקא דדינא אמרין כן כמב' ב"מ ס' ט"ז פ"ו שלכית מרור יכול לקחת שליש ביצה אלא דלענין ברכה ראוי לקחת חצי ביצה, אבל לאדם חלש יכול לסמוך ולברך גם על שליש ביצה ונראה שמעיקר הדין יכול לסמוך דספיקא דרבנן לקולא גם לענין ברכה וע"כ כמשנ"ת, והעירני לזה הגאון ר' **עקב אפשטיין שליט"א**.
והנה במ"ב סי' מ"א ס"ק כ' כתב בשם הח"א וז"ל אם בשעה שאמר בא"י היתה חוותנו לברך וזקף כפופים יסיים וזקף כפופים אע"ג דאז לא יוכל לברך מתיר אסורים ומכ"ש בשאר ברכות שלא יקפיד על הסדר אלא יסיים כמו שחשב בשעה שהזכיר השם ע"כ, ולכאורה למה לא יגמור הברכה במתיר אסורים ויכל לברך אחר כך וזקף כפופים וע"כ דס"ל שאם יגמור הברכה במתיר אסורים חייב ספק ברכה לבטלה שהרי פתח על דעת ברכה אחרת ועדיף לגמור ברכותו שפתח בה ולא יברך ספק ברכה לבטלה אע"פ שיספיד הברכה דמתיר אסורים ונראה שלא כדברינו וצ"ע.

יבואר אם לכתחלה אסור לגמור הברכה שלא כמו שהיה דעתו בתחלה אפי'

שיוצא בזה יד"ח

והעירני הגאון המופלא ר' **משה מייט שליט"א** הדמעיין בחיי אדם יראה דאין חוותנו משום דהוי ברכה לבטלה אלא משום דלכתחלה אסור לגמור הברכה על מה שלא נתכוון בתחלת הברכה דהנה וז"ל החיי אדם כלל סעיף ה' וז"ל אם בשעה שאמר ברוך אתה ה' היתה חוותנו לברך וזקף כפופים, יסיים וזקף כפופים, אף על גב דאז לא יוכל לברך מתיר אסורים. וכן בשלא עשני עבד ואשה וכיוצא בו. ומכל שכן בשאר ברכות שלא יקפיד על הסדר אלא יסיים כמו שחשב בשעה שהזכיר השם דהא לשיטת רש"י אוליין אחר הכונה, ונתי דלא קיימא לן הכי אלא דאין הכוונה מפסדת, מכל מקום **לכתחלה אסור לעשות** כן עכ"ל, ונראה מדבריו דאסור לגמור מתיר אסורים משום דאסור לעשות כן ולא משום דהוי ספק ברכה לבטלה.

עוד יש להעיר ממש"כ המ"ב בסיומן ק"ד שמי שישכח מוריד הגשם והגיע לחתימת ברכת מחיה המתים ואמר ברוך אתה ד' יגמור למדני חוקיך ולא יסיים הברכה משום שאם יאמר מוריד הגשם אחר סיום הברכה הוא מחלוקת הפוסקים אם יצא בזה ולכן עדיף להפסיק בלמדני חוקיך כדי שלא יהא ספק ברכה לבטלה ולמשנ"ת הרי מאחר שספיקא דרבנן לקולא הרי הברכה היא ודאיי ברכה ויצא יד"ח תפלה עכ"ל.

ואפשר דס"ל דהרבה ראשונים ס"ל דלא כהראב"ה דלא מהני הזכרת מוריד הגשם אחר ברכת מחיה המתים ולהכי ס"ל שייסיים למדני חוקיך דלא ס"ל דהוא ספק השקול שהוא בכלל ספיקא דרבנן לקולא.

יבואר אם מדליק בשמן פחות מכשיעור אם מברך

והנה בנר חנוכה צריך לתת שמן שידלק עד שתכלה רגל מן השוק ואם אין לו שמן להצני שעה מדליק בלא ברכה כמבואר בבב"ה ס' תרע"ב בשם הפמ"ג, ולכאן הרי נתחלקו בגמ' אם בענין שיעורא להדלקת נר חנוכה ואמאי לא ידליק בברכה משום ספק"ר לקולא וכל שמחוייב במצוה בוודאי אלא שיש ספק אם מקיים המצוה בה שפיר מברך כמו בספק"ר בבין השמשות.

בענייך שהאדם צריך לעשות מה שיכול אע"פ שנראה שלא יוכל להשיג

ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו. וברש"י שם וז"ל נגש יוסף ורחל כבולן האמהות נעשות לפני הבנים, אבל ברחל יוסף נגש לפניה, אמר אמי יפת תואר, שמוא יתלה בה עינו אותו רשע, אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה, מכאן וכה יוסף לברכת עלי עין, עכ"ל.
ובבראשית רבה פרשת וישלח פרשה עת כתב וז"ל ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו, אלא אמר יוסף, הרשע הזה עינו רמה שלא יתלה עינו ויביט את אמי וגבהה קומתו וכסה אותה, הוא דכתיב ביה בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, רבי בריה בשם ר' סימון אמר עלי לפרוע לך מן אותה העין.
ושמעיני שהבית ישראל הקשה מה הועיל יוסף שלא יסתכל על אמו והרי לא יוכל למנוע מעיניו להסתכל בה שהרי לבסוף נשקפוקר יסתכל בה ומה יתן מה שעמד לפניו להסתירה מפניו, וכתב שעשו שהסתכל בקדושת יוסף מנע ממנו להסתכל אחר כך ברחל.
ושמעיני לכאן שרש"י כתב בדקדוק **מלהסתכל בה** וכוונתו שיאמר יוסף שלא יוכל למנוע מעיניו לא יעלה אפי' רגע אחד ולא מנע עצמו מה שידע שגם מניעה רגע אחד מאיסור הוא דבר גדול, ובשכר זה וזה לברכת בן פורת יוסף בן פורת עלי עין.
ושמעיני מי שהלך לשאול את הבית ישראל אם יתן שם לבנו על שם שמו שאינו יכול לתת כל השם וחזמיו הוא שאמר שאם יתנו שם כל השם אינו שוה כלום ואמר לו אבל אם לא נתנו לו גם את המקצת זה פחות מכלום ולתן לו כל"פ מקצת מן השם.
וכן היה בנש של חנוכה שלא היה להדליק אלא נר אחד והדליק בו בשמונה ימים ובדרך הטבע היו אומרים שאם אין להדליק לשמונה ימים נמתין עד שיהיה שמן לכל הדימים ועל זה אמרו שכל מה שיש לעשות בבית עשה

הולך תמים הולך בטח - בענייך מה שחייב למה לא היה קדושי לאה קדושי טעות

והרי יבואר הוא לשון רכה ולא דבר קטן שחייב שיהיה עניו באננות ורכה ודמיון אלא בלשון רכה משום שקבל הכל שהוא מאתי יתברך והוא רצון וביטול רצון ממי רצון יתברך.
וכל חייבים שרמזו לא חרה אמו בלבן אפי' שרמזו עשרת מונים ולא תרבו ויהי עקב אלא כשאמר לו למה נגבת את אלוהי ומשכב בכל אולי עיקב ולא מצאנו ובספר באר ויסק כתב שחיה אמו משכב הללו ה' שאמר שיהיה נגב ויתחילו על נאמנות ודקדקו אבל כל השנים לא נעם כלל כשנשל דעתו לרצונו ונתקיים בו מה שאמר במשנה אבות פירק ב' בשל רצון פתח רצון כדי שיכל רצון אחרים פתח רצון.
ויש פתח שגילוי העולם לומר שיהיה מצינו ואפקיטיו מצינו שנהג ביהושע איתו ויכל לחיותו, והדבר שחייב על פניהם שיעקב אבות שנהג באננות אלא בכל הענין ולכן לא נראה בידו כלום כי אצל עשו שנהג

ואפשר דמאחר והרמב"ם כתב דינא דלשעורא בוודאי ולא מספק, וגם בפר"ח סימן תרע"ה וסימן תרע"ב כתב דמילי עלאמא מודו דבעינן שיעורא להדליק נר חנוכה ולא נתחלקו תירוצי הש"ס אלא אם מדליק אחר זמן שתכלה רגל מן השוק וכתב דמי שנתן שמן פחות מכשיעור או שהדליקו במקום הרוח חוזר ומדליק בברכה, להכי אינו בכלל ספק דרבנן לקולא ואע"פ שמדליק אינו מדליק בברכה. **אלא** דהיה מקום להסתפק במה שכתבו התוס' שבת דף כ"א ע"ב שאע"פ שנתחלקו אם מדליק אחר שתכלה רגל מן השוק מכל מקום אם אחר עד שכלתה רגל מן השוק צריך להדליק מספק בלא ברכה, ולכאורה קשה למה ידליק והרי ספיקא דרבנן לקולא, והיה נראה דבנר חנוכה ספיקו להחמיר ולא אמרין בבי ספק דרבנן לקולא ואפשר משום פרוסומי ניסא, אמנם בפר"ח סימן תרע"ב כתב דמש"כ התוס' ומדליק אחר שתכלה רגל מן השוק מספק משום דהוי פרוסומי ניסא **ואיך להחמיר ולא דברסומי ניסא ספיקו להחמיר אלא דראוי להחמיר משום הכיבוד המצוה**, אבל בזה בוודאי אינו מברך שהרי ספק אם הוא מחוייב במצוה שהרי ספק אם עבר זמנה וכל מה שנסתפקנו הוא במקום שהוא מחוייב במצוה מדרבנן אלא שספק לו אם מקיים מצוותו בדבר זה אפשר דיכול לברך מספק.

אכן נבדוק דין אם רוצה לשנות הברכה לנר חנוכה אע"פ שהתחיל לברך על נר שבת לכאורה הוא גרע טפי מפתח בברכה על דע שהדרי שבידו הוא פרי העין וגמור פרי האדמה שייצא מספק אבל אם בתחלת הברכה לא בירך כלל על פרי זה בוודאי אינו יכול לגמור ברכותו על פרי אחר והכי מין שנתחלת הברכה היה על נר שבת אינו יכול לגמור הברכה על נר חנוכה כיון שנתחלת הברכה לא בירך עליה כלל.

יבואר דבהתחיל לברך על דעת לסיים ברכתו על הציצית יכול לסיים ברכתו על התפילין

אמנם ממש"כ במ"ב סימן ח' ס"ק מ"א בשם הארצות החיים שאם בירך על הציצית וקודם שסיים ברכתו נטלו ממנו הציצית, אם התפילין מומונים לפניו יסיים הברכה על התפילין שלפניו, נראה דשאני ברכת המצוות מברכת הנהנין שהרי בברכת הנהנין מי שבירך על הפרי ונפל מידו ונאמא אינו יכול לסיים הברכה על פרי אחר כיון שלא בירך תחלת הברכה על פרי האחר, וה"נ כיון שנתחלת הברכה לא היה על התפילין איך יסיים הברכה על התפילין.

ועכצ"ל דשאני ברכת המצוות מברכת הנהנין, דברכת הנהנין הרי היא מתירה את האוכל והחפץ שבידו עליו כהנאה ובאכילה, ולהכי בעינן שנתחלת הברכה יהיה על מה שבירך עליו, משא"כ ברכת המצוות אינו בכרכת הנהנין שנתחלת על העשות ולהכי יכול לשנות ברכתו וא"כ הכי נמי יכול להדליק נר שבת על סמך אותה ברכה אע"פ שלא נתכוון לפוטרה.
ואע"פ שכבר הוכחנו שגם בברכת המצוות צריך לברך על המצוה שמברכין עליה וכמו בקריאת התורה דלא מהני ברכה שבירך על קריאה אחת לפטור חברתו מכל מקום בכה"ג שגומר הברכה על המצוה האחרת שפיר דמי כמש"כ המ"ב והכי נמי יכול לגמור הברכה על נר חנוכה.

אמנם **שמעתי בשם חודי הגאון ר' נתן קופשיץ שליט"א** שאמר ליישב מש"כ בהלכות קטנות שיכול לשנות הברכה על תפילין או על ציצית אחרים משום שהברכה כוללת כל הצוות שהרי מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על וכו' ולהכי כיון שהוא כולל כל המצוות אע"פ שהיה דעתו לגמור הברכה על מצוה מסוימת אבל כיון שנוסח הברכה כוללת כל המצוות להכי יכול לשנות הברכה על מצוה אחרת ולדבריו בברכת הנהנין לא יוכל לשנות הברכה אפי' שמשנה לברכה אחרת דרק בברכת המצוות אמרין שיכול לשנות הברכה לאחרת משום דפתיחתה כוללת כל המצוות ופשוט.

בענייך שהאדם צריך לעשות מה שיכול אע"פ שנראה שלא יוכל להשיג

שיהיה יהודים לא יוכלו לשמוע את נאומי בליל שבת ולכן טוב יעשה אם יעביד את נאומי הורה ליום שלישי כבעבר ובאמת נראה שכמעט הדבר חסר סיכוי שהמכתב יזה להתייחסות אבל כיון שהשתדלה בזה זכותה שהדור אינו יכולה מכתב שבקשה בטיפול ואחר כמה חדשים שמעה שאמרו שמיסכבות טכניות העבירו את נאום הגניא ליום שלישי ורואים שהאדם צריך להשתדל ולעשות והקב"ה ישלח את משיחו. וזה מה שאמרו חז"ל שהעלו אבק עד כסא הכבוד היינו האבק שנראה שאינו חשוב העלה עד כסא הכבוד והראות שהכל חשוב מאוד, ומכל דבר הנראה כאינו יכול באמת הוא יכול.
ובספר שפת אמת פרשת וישלח כתב בשם החידושי הרי"ם וצ"ל פ' על פסוק ושאולך לאמר למי אתה ואנא תלך ולמי אלה לפניך כו', כי גם היצחק"ר שואל ה' שאלות שבמשנה מאין באת ולאן אתה הולך ולפנימי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, מאין באת כדי להביא דאגה ועצבות, וצריך להתחזק ולהשיג אליו לברך לעיקב, ע"י הביטול לכלל ישראל שחביבים לפניו ית', מנחה הוא המעט שבא במס' חושב לפניו ית' כמ"ש מי דרכו להתנבט מנחה עני מעלה אני עלי כאלו הקריב נפשו, לאדוני לעשו ע"י עבדו רבה נגד היצחק"ר חושב לפניו ית' כל מה שבנ"י עושים אף מעט כמו הרב עכ"ל.
ויש להוסיף וגם הנה הוא אחריו קאי על השי"ת שצריך האדם להתחזק בזה כי השי"ת מסייע לאדם כמ"ש לאל גומר עלי והמעט שאדם מתחיל עוה"ל השי"ת שיוכל לגמור הכל בראיו, ונראה כי כל זה עשה אבינו יעקב עובריו כי הוא לא היה צריך להשתמש בבחינת עני כי ה' עשיר בבוכיותיו אבל רצה לתקן דרך של עניות לזרוע אחריו כמ"ל, עכ"ל.

מעניני העוה"ל וכו', ומטילא נשאר אצל מרן הגר"ח ללמוד ולבסוף נתמנה לראש ישיבת קמניץ וחזר גדולי ראשי הישיבות ביהו האחרון למדן בקמניץ אצל הגר"כ, ואמר הגר"ח להגר"ש רותא כי הולך ללמוד בלילה בחדר, ומי שישמעת השמעת"ל לא נשאר בחדר כלום, ולכך העניע לו הגר"ח שישיא בפניו ולא יק' לביה"ח ת"ל.
וסוף דבר ידוע לכל כי אם היה הולך לביה"ח הגדול, היה כלל ישראל מאד מוגלגל בקיר ולישנות את הדיבורים תורה תלמודים, וכל אחר ואחר מתבדרין מיליה כי מדרש משמיה, וזה שבו של הולך תמים בחדר.

שאסור לעשים למדני חוקיך כיון שהתחיל על דעת לומר ברכה אסור לשנותו ולהפסיק לומר למדני חוקיך, והכי נמי אסור לשנות ולומר ברכה אחרת ממה שנתחיל בה.

ענייני משנת דיקר יקירי ר' יוסף בן פסל ז"ל שהיה סאר פניו לכל אדם נלכע ליל שבת א' דה"ה תשס"א. וז"ל דה"ה ר"י שנתן סטול ב"ר שוביה זצ"ל נלכע ע"י כספיו השניע"ו. תנצב"ה.

לפרטא ר' יעקב צבי בן חריא שושנה בתרשי"ח